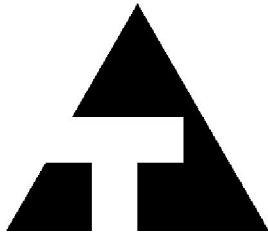

STUDIE I:
**Návrhy opatření na zvýšení
konkurenceschopnosti a eliminaci
regionálních disparit na úrovni
subregionů**

Kolektiv autorů

2013

TUL

Technologická agentura
České republiky

Studie byla zpracována v rámci projektu výzkumného programu TA ČR Omega, reg. č. TD010029 s názvem „Vymezení subregionů pro rozlišení a řešení sociálních a ekonomických disparit“.

Autoři:

Ing. Miroslava Lungová, Ph.D.

Ing. Lenka Sojková, Ph.D.

Editace:

doc. Petra Rydvalová, Ph.D.

OBSAH

Úvod: Hodnocení hospodářského vývoje subregionů	4
1 Obecná charakteristika vybraných subregionů ČR	5
1.1 Charakteristika Českých subregionů	5
1.2 Charakteristika Moravských subregionů	9
2 Socioekonomická situace subregionů	13
2.1 České subregiony	13
Subregion Varnsdorf	13
Subregion Frýdlant	14
2.2 Moravské subregiony	15
Subregion Kyjov	15
Subregion Blansko	16
3 Faktorová analýza	18
3.1 České subregiony	18
3.2 Moravské subregiony	19
4 Návrhy opatření na zvýšení konkurenceschopnosti a eliminaci regionálních disparit	22
4.1 České subregiony	22
4.2 Moravské subregiony	24
Závěr	27
Literatura:	28
Příloha: Romská menšina na Šluknovsku a Frýdlantsku	30

Úvod: Hodnocení hospodářského vývoje subregionů

Studie „Návrhy opatření na zvýšení konkurenceschopnosti a eliminaci regionálních disparit na úrovni subregionu“ byla zpracována v rámci projektu aplikovaného výzkumu TA ČR – OMEGA (reg. č. TD010029). Záměrem projektu bylo posílit výzkumné aktivity v oblasti řešení regionálních disparit, a to se zaměřením na **obec v kontextu jejího postavení v širším území**. Širší území je charakterizováno společnými rysy územního vývoje, prostorovou a funkční strukturou daného území a kulturně historickými hodnotami. Výsledky projektu obsahují návrhy opatření k podpoře vyváženého socioekonomického rozvoje společnosti, což je v souladu s cíli programu na podporu aplikovaného společenskovedního výzkumu OMEGA.

Studie je ukázkou možnosti využití postupu hodnocení hospodářského vývoje regionu dle certifikované metodiky projektu TA ČR reg. č. TD010029 „Vymezení subregionů pro rozlišení a řešení sociálních a ekonomických disparit“ (Žižka et al., 2013). Na základě vlastní regionalizace tým vytvořil postup pro socioekonomické vyhodnocení území obcí ve spádovém okolí, tzv. subregionu. Pro vymezení centra subregionu byla použita definice subregionální jednotky z Programu rozvoje venkova ČR 2007–2013. Konkrétně je v projektu centrum subregionu vymezeno jako obec s minimálně 1000 obyvateli, se základní občanskou vybaveností (škola, pošta, zdravotní středisko) a významnou spádovostí z okolních obcí. V rámci projektu bylo na území České republiky vymezeno celkem 411 funkčních subregionů.

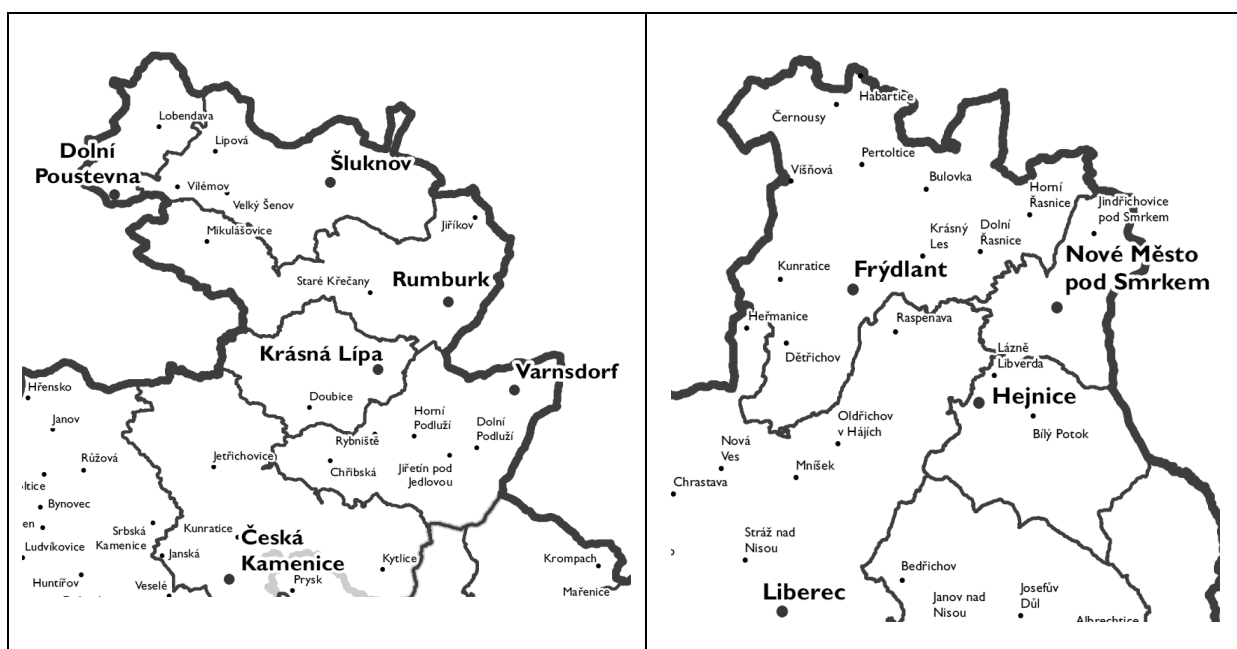
Studie nejprve v první kapitole obecně popisuje vybrané subregiony jednak v Čechách (subregiony Varnsdorf a Frýdlant) a jednak na Moravě (subregiony Kyjov a Blansko). Následně jsou ve druhé kapitole vybrané subregiony podrobeny socioekonomické analýze. Na tyto obecné analýzy navazuje třetí kapitola vyhodnocením pomocí faktorové analýzy. Odhalené silné, slabé stránky, hrozby a příležitosti jsou podkladem pro návrhy opatření na zvýšení konkurenceschopnosti a eliminaci regionálních disparit uvedené ve čtvrté kapitole. V příloze je doplněno téma rómské problematiky ve Šluknovském výběžku.

1 Obecná charakteristika vybraných subregionů ČR

Pro analytický rozbor socioekonomického stavu byly vybrány dva české a dva moravské subregiony. V první fázi byla provedena obecná charakteristika daných subregionů v širším území z geografického, demografického a správního hlediska.

1.1 Charakteristika Českých subregionů

Územní vymezení obou vybraných českých subregionů Varnsdorfu a Frýdlantu je patrné z obrázku 1. Oba subregiony Varnsdorf i Frýdlant jsou příhraniční regiony, rozkládající se na severu Čech. Varnsdorf se nachází ve Šluknovském výběžku na hranicích s Německem, Frýdlant v sousedním Frýdlantském výběžku na hranicích s Polskem.

Obrázek 1: Vymezené subregiony Varnsdorf a Frýdlant

Zdroj: interní materiály projektu

Historicky byly hranice vytvořeny mnohdy nepřírozně, a zejména u německé hranice nebyl dlouho zájem k rozšiřování ekonomické a obchodní činnosti. Odlišná politika na obou stranách hranic v oblasti státní správy, hospodářství či sociálních záležitostí jítřila situaci a měnila státní hranice ve skutečné bariéry. Lidé v příhraničních oblastech, kteří byli historickými konflikty nejvíce zasaženi, si mnohdy vypěstovali vzájemnou animozitu.

Oba zkoumané české subregiony se potýkají s mnoha aktuálními problémy. Společným projevem těchto potíží je slabá ekonomická výkonnost, jež je dána zejména periferní a izolovanou polohou vzhledem k ekonomickému a politickému centru země, strukturálními problémy, nedostatečně rozvinutou infrastrukturou, velkou vzdáleností od hlavních dopravních koridorů a specifickými přírodními a klimatickými podmínkami. Oba regiony musejí také řešit problémy s romskou minoritou. K otázkám romské problematiky je více uvedeno v **příloze**.

Subregion Varnsdorf

Území subregionu Varnsdorf se rozkládá na jihovýchodě Šluknovského výběžku. Jeho rozloha je 89 km², počet obyvatel 20 655 a hustota obyvatel na 1 km² je 232, což je téměř o 100 obyvatel na km² více, než je průměr za ČR. Centrem subregionu je město Varnsdorf, ke kterému významně spádově patří 6 obcí (Chřibská, Dolní Podluží, Horní Podluží, Jiřetín pod Jedlovou, Rybniště, Varnsdorf).

Z hlediska administrativně správního členění je Varnsdorf obcí s rozšířenou působností (tzv. obcí III. typu), kam spádově náleží Chřibská, Horní Podluží, Dolní Podluží, Jiřetín pod Jedlovou a Rybniště, což přesně odpovídá i nově vymezenému subregionu. Varnsdorf je členem Sdružení pro rozvoj Šluknovska (1990), členem Euroregionu Nisa (1991) a Euroregionu Labe (1992), členem neformálního přeshraničního sdružení obcí v malém Minieuroregionu Mandava-Spréva (1995), zakládajícím členem Mikroregionu Tolštejn (1999) a Mikroregionu Sever (2000). S německým městem Seifhennersdorf zrealizoval úspěšný projekt Hrádek-Burgsberg na záchranu turisticky oblíbené výletní vyhlídkové restaurace na Hrádku.

Historickou zajímavostí je vznik města Varnsdorf. V roce 1849 se šest vesnic na území dnešního Varnsdorfu spojilo do jedné obce, která měla 9 600 obyvatel a stala se tak největší vesnicí v Rakousku-Uhersku. K povýšení na město došlo dne 8. července 1868 císařem Františkem Josefem I., Varnsdorf měl tehdy 14 000 obyvatel.

V roce 1869 byla postavena železniční trať z Děčína. Doprava po železnici umožnila snadný přísun surovin dopravovaných po Labi ze zámoří. Díky tomu se zde začíná rychle rozvíjet průmysl, především strojírenství a výroba textilu. Ve druhé polovině 19. století měl Varnsdorf přezdívku „Malý Manchester“, je to období největšího a nejrychlejšího rozvoje výběžku.

V oblasti působí přibližně 50 bavlnářských závodů. Po roce 1929 velmi silně zasáhla region Velká hospodářská krize. Zaměstnanost v textilním průmyslu poklesla o 40 %, mnoho provozů bylo uzavřeno.

V celém výběžku tvořili Češi za první republiky nepatrnou menšinu, maximálně do 5 % obyvatelstva, více než devadesátiprocentní podíl měli občané německé národnosti. Poválečné odsuny Němců začaly hned po květnu 1945, ukončeny byly v říjnu 1946. Majetek, který po nich zůstal, byl konfiskován a následně rozprodán novým osídlencům. Oblast přišla o naprostou většinu obyvatelstva, dosídlení již nikdy nedosáhlo bývalé úrovně, navíc během prvních vln dosídlování docházelo spíše k rabování zanechaného majetku. Oblast si tak od té doby nese cejch problematické sociální struktury, znovuosídlení výběžku nepřineslo žádoucí účinek a projevují se v něm všechny výše popsané problémy. Z hlediska demografické struktury na tom nejsou jednotlivé obce regionu špatně. Průměrný věk v subregionu je 40,4 roku, ve většině obcí dokonce kolem 35 let. Na první pohled tato čísla působí optimisticky, bohužel z hlediska národnostního složení je zde silně zastoupena romská komunita, která má sice vysokou porodnost, ale nízkou vzdělanostní strukturu svých obyvatel. Místní lidé kritizují politiku rozdělování sociálních dávek, která podle nich není spravedlivá.

Městem protéká říčka Mandava. V srpnu 2010 se povodím Mandavy prohnala tzv. „blesková povodeň“, která si vyžádala velké škody na majetku. Varnsdorf leží 32 km východně od Děčína a 34 kilometrů severozápadně od Liberce.

Zejména ve Šluknovském výběžku docházelo v letech 2011 – 2012 k etnicky motivovaným demonstracím proti místním Romům, a i dnes není situace zcela bezkonfliktní. Od svého vzniku v roce 2008 zde působí Agentura pro sociální začleňování. Pracovníci agentury v problematických místech spolupracují se samosprávou, školami, romskými poradci, neziskovými organizacemi či úřady práce. Pomáhají s přípravou dlouhodobějších koncepcí a vypracováním žádostí o granty a dotace na konkrétní projekty, především v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti a bydlení.

Velkým problémem v oblasti je vzrůstající kriminalita na Šluknovsku. Vliv na ni má zvýšení stavu rezidentů z řad sociálně slabých obyvatel rekrutujících se z přistěhovalců do tohoto regionu, kteří sem byli sestěhováváni z různých lokalit Ústeckého a Libereckého kraje v průběhu roku 2010 a začátkem roku 2011. (Anonym, 2011)

Vysoká úroveň kriminality také souvisí s vyšším počtem osob propuštěných z výkonu trestu. Tzv. Gabalova zpráva tvrdí, že ve dvou největších městech regionu, Varnsdorfu a Rumburku,

je počet těchto osob výrazně nadprůměrný oproti České republice. Zatímco na 10 tisíc obyvatel v ČR připadá v průměru 14 osob propuštěných z vězení, hodnoty v uvedených městech byly v roce 2006 téměř dvojnásobné. Z uvedeného vyplývá, že Šluknovsko je lokalitou s vyšší intenzitou kriminality a zároveň zde žije více lidí propuštěných z vězení. (Gabal, 2006)

Subregion Frýdlant

Území subregionu Frýdlant leží ve Frýdlantském výběžku na okraji Jizerských hor, z východu a ze severu je ohraničen česko-polskou státní hranicí. Je odedávna přirozeným centrem okolního kraje. Centrem subregionu je město Frýdlant, ke kterému významně spadá dalších 10 obcí (Bulovka, Černousy, Dětrichov, Dolní Řasnice, Habartice, Horní Řasnice, Krásný Les, Kunratice, Pertoltice, Višňová). Město Frýdlant vzniklo kolem stejnojmenného hradu a zámku ve 13. století, protéká jím řeka Smědá. Ve městě žije zhruba 7 481 obyvatel.

Z hlediska administrativně správního členění je Frýdlant obcí s rozšířenou působností (ORP, tzv. obcí III. typu). Na území tohoto správního obvodu ORP se nachází 18 obcí, což je rozsáhleji vymezený správní území, než subregion Frýdlant. Ten je vymezen 11 obcemi daného ORP. Zbýlých 7 obcí je součástí dalších sousedních subregionů (Nové Město pod Smrkem, Hejnice). Tato oblast je málo lidnatá, hustota obyvatel na 1 km² v subregionu je 71. To je o 62 obyvatel na km² méně, než je průměr za celou Českou republiku (133). Frýdlant je stejně jako Varnsdorf jedním ze zakládajících členů euroregionu, a to Euroregionu NISA (roku 1991). Subregion Frýdlant je součástí Mikroregionu Frýdlantsko (2001), což je dobrovolný svazek všech 18 obcí, které spadají do rozšířené působnosti Frýdlantu. Současné aktivity mikroregionu jsou reprezentovány Místní akční skupinou Mikroregionu Frýdlantsko (MASiF), která vznikla v roce 2004. K úspěchům tohoto sdružení patří registrace a zavedení obchodní známky s názvem Vyrobeno na Frýdlantsku.

Frýdlantsko je pro potenciální turisty zajímavým výletním cílem z hlediska historických a kulturních památek, a také svými přírodními krásami. Je to kraj lesů, luk, alejí starých stromů, kraj, kde se střetává kultura lužickosrbská s německou a německá s českou. Zdejší vesnice jsou proslulé svými lidovými stavbami tzv. lužické architektury, tj. starými roubenými chalupami s hrázděným patrem. Celý správní obvod je protkán značenými turistickými cestami a cyklostezkami, které pokračují na území Polska. Kromě toho je to oblast Jizerských hor oblíbená milovníky zimních sportů, kteří zde využívají upravované běžecké stopy

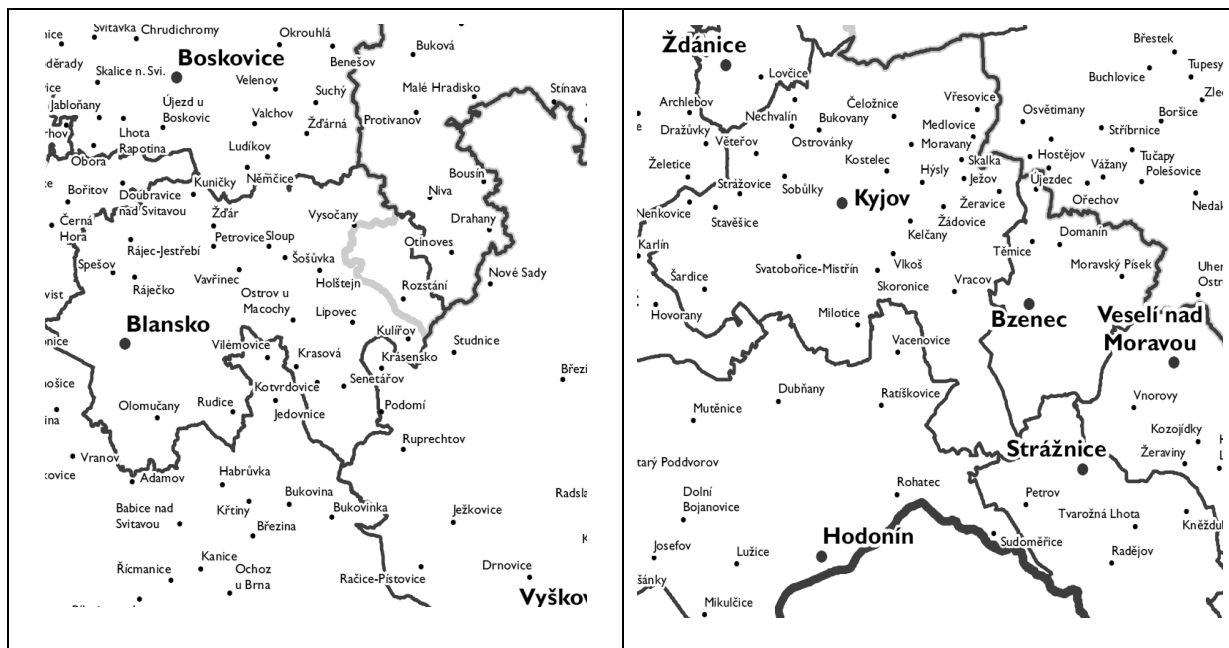
Jizerské magistrály. V létě jsou trasy Jizerské magistrály vhodné pro využití cyklisty a vozičkáři.

Subregion Frýdlant je s okolním českým územím dopravně propojen v podstatě pouze jedinou silnicí a železnicí okresního významu spojující Frýdlant s Libercem. Frýdlantsko se nachází v jedné z nejméně ekologicky postižených oblastí celé Evropy (tzv. černý trojúhelník), což snižuje jeho potenciální atraktivitu jak pro obyvatelstvo, tak i pro podnikatelskou sféru. Výsledkem je, že v subregionu Frýdlant v posledních letech výrazně stoupá nezaměstnanost, stěhují se z ní významní zaměstnavatelé a žádné nové podniky se na Frýdlantsko nehrnou. Na rozdíl od subregionu Varnsdorf začíná být situace kritická také se zajištěním zdravotní péče, mizivá je možnost kulturního vyžití. Problémem je také minimální infrastrukturní propojení s okolním územím. Naopak velké příležitosti vzhledem k přírodním podmínkám se nabízí pro rozvoj perspektivních funkcí rekreačně-ekologického charakteru.

Ve Frýdlantském výběžku je situace z hlediska romské problematiky oproti Šluknovskému klidnější, i když i zde žije řada starousedlých i nově přistěhovalých Romů (zhruba dva tisíce, z toho až 500 ve městě Frýdlant) a v lokalitách Bulovka nebo Nové Město pod Smrkem s vysokou nezaměstnaností existují lokality sociálně vyloučených. Zajímavé je, že v této lokalitě vládní Agentura pro sociální začleňování nepůsobí, neboť dle starosty k tomu není důvod.

1.2 Charakteristika Moravských subregionů

Rámcovou informaci o územním vymezení Moravských subregionů poskytuje obrázek 2. Subregiony jsou součástí území s dlouhou stabilitou a tradicí. Oproti českým subregionům Frýdlant a Varnsdorf, které spadaly do tzv. Sudet, zde nedošlo k přerušení kontinuity osídlení a nedocházelo zde k vymizení celých sídel, jako tomu bylo právě v uvedeném severním pohraničí.

Obrázek 2: Vymezené subregiony Blansko a Kyjov

Zdroj: interní materiály projektu TA ČR

Subregion Kyjov

Subregion Kyjov leží v Jihomoravském kraji na území okresu Hodonín v krajině, která má ráz odlesněné pahorkatiny s poli, sady a vinicemi. Je obklopen na severozápadní straně Kyjovskou pahorkatinou, Ždánickým lesem a Chřiby. Město Kyjov jako centrum subregionu je tradičně přirozeným kulturním i správním centrem Kyjovska. Jedná se o oblast, která je zajímavá z hlediska turistického ruchu zejména svými kulturními památkami, tradicemi, folklórem a pěstováním vína.

Zajímavostí je, že ačkoli vymezená oblast splňuje charakteristiky typicky venkovského regionu dle kritérií EU, jsou jeho součástí obce s relativně vysokým počtem obyvatel, a to nad 2000. (MAS Kyjovské Slovácko v pohybu, 2007)

Výhodou subregionu je jeho geografická poloha, a to jednak z hlediska národního, jednak mezinárodního. Subregion je vzdálen zhruba 50 km od Brna, a vzdálenost do Vídně nepřesahuje 120 km, do Bratislavy cca 100 km a do Prahy 270 km. Příhraniční polohu lze považovat za potenciální výhodu pro budoucí rozvoj regionu. Tuto výhodu zesiluje i fakt, že subregionem prochází několik významných dopravních tahů: silnice I. třídy I/54 a železniční trať Brno – Uherské Hradiště. Dopravní spojení je dobré nejenom mezi centrem subregionu a okolními obcemi, ale i mezi jednotlivými obcemi navzájem (ČSÚ, 2013b).

Daný subregion zahrnuje celkem 26 obcí a částečně tak spadá do správního obvodu obce s rozšířenou působností Kyjov, který je ovšem rozsáhlejší (celkem 42 obcí na ploše o rozloze 470 km²). Průměrná hustota obyvatel v subregionu je 142,28 obyv./km², což je lehce nad průměrem za ČR jako celek (zhruba 133 obyv./km²). Výrazně nadprůměrnou hustotu v rámci subregionu dosahuje pouze samotné centrum Kyjov (383,6 obyv./km²), lehce nad průměrem pak jsou již jen obce Bukovany (cca 225) či Kostelec (cca 166). Naopak podprůměrnou hustotu vykazují menší obce jako Skalka, Čeložnice či Moravany. Z údajů o věkové struktuře obyvatelstva Kyjovského subregionu vyplývají relativně menší rozdíly mezi jednotlivými obcemi. Průměrný věk obyvatel za subregion jako celek se pohybuje kolem 41,7 let, přičemž výrazněji se od toho průměru směrem dolů neodchyluje žádná obec (nejmenší věkový průměr zjištěn v obci Hýsly, kde dosahuje 38,9 let či v Kostelci 39 let, naopak nejvyšší byl zjištěn v samotném Kyjově 43, a v menších obcích typu Labuty, Skalka, Vřesovice s průměrem lehce nad 44 let). Obdobné závěry přináší index stáří s nejvyšším podílem obyvatel nad 65 let v porovnání k obyvatelům mladším 15 let v Labutech, Skalce a naopak s nejvyšším podílem mladých lidí do 15 let v porovnání se seniory v Kostelci, Hýslech či Miloticích. O demografických trendech vypovídá také celkový přírůstek obyvatelstva, který je za celý subregion záporný (-0,125), což ovšem neplatí pro všechny obce v subregionu (Kol. autorů, 2013).

Subregion Blansko

Subregion Blansko se z větší části nachází na území Jihomoravského kraje, nicméně menší území na severu již spadá do sousedního kraje Olomouckého. Území subregionu má převážně charakter vrchoviny. Specifický kulturní a krajinný ráz představuje jednu ze silných stránek a předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu v dané oblasti. Navíc disponuje výhodou geografické polohy s velmi dobrou dopravní dostupností velkých měst ČR, ale také měst v zahraničí. Velký význam pro řešenou oblast představuje z hlediska širších vztahů železniční doprava. Centrem subregionu Blanskem prochází trať Česká Třebová-Brno, která je součástí tzv. 1. koridoru modernizované železniční sítě Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav – st. hranice dále je také součástí IV. panevropského multimodálního koridoru. (Blansko, Strategická plán rozvoje města). Železnice je důležitým dopravním prvkem zejména ve vazbě na Brno, což může hrát klíčovou rozvojovou roli pro danou oblast.

Vymezený subregion zahrnuje 21 obcí, které administrativně spadají do okresu Blansko a správního obvodu Blanska, který jako celkem tvoří 43 obcí na ploše 351 km². Uvedená oblast je považována za vstupní bránu do Moravského krasu, což představuje nejvýznamnější krasovou oblast ve střední Evropě. Obdobně jako v subregionu Kyjov zde tedy existuje výrazný potenciál pro turistický ruch a to díky spojení historických, kulturních a přírodních památek. Vzhledem k velkému rozsahu lesních ploch patří daná oblast k nejčistším v rámci celé ČR.

Ačkoli je okres Blansko považován za oblast s nejnižším počtem obyvatel v komparaci s ostatními okresy Jihomoravského kraje, samotný subregion jako celek vykazuje relativně vyšší hustotu obyvatelstva (176,22 obyv./km²) oproti celorepublikovému průměru (133). Nicméně v rámci vymezeného subregionu existují poměrně výrazné rozdíly. Na jedné straně jsou tu obce s nadprůměrnou hustotou (samotné centrum subregionu vykazuje hustotu téměř 460 obyv./km², vyšší než průměrnou hodnotu mají také např. Ráječko – 247,6, Rájec-Jestřebí 227,7 či Spešov – 185,8 obyv./km²), na druhou stranu se v subregionu objevují obce s hustotou obyvatel nižší než 50 obyv./km² (např. Holštejn cca 24 obyv./km², Senetářov 36 či Rozstání cca 39 obyv./km²). Z hlediska věkové struktury obyvatelstva je na tom subregion Blansko obdobně jako subregion Kyjov, a to nejenom z hlediska průměrné hodnoty za celý subregion (41,695, resp. 41,699 v subregionu Kyjov), ale i z hlediska poměrně vyrovnané věkové struktury uvnitř regionu. Odchylku představuje pouze obec Kulířov s průměrným věkem 50,8, což se samozřejmě odráží i v extrémní hodnotě indexu stáří. Výraznější podíl osob nad 65 let v porovnání se skupinou mladých do 15 let pak dosahují i obce Holštejn (skupina seniorů v podstatě dvojnásobně převyšuje), následované Rozstáním, Kuničky a Ostrovem u Macochy. Naopak větší podíl osob do 15 let v porovnání se skupinou nad 65 let je patrný v obcích Krasová či Spešov, které disponují korespondujícím nižším průměrným věkem v obci. Příznivější věková struktura je podporována i pozitivním celkovým demografickým přírůstkem (zahrnujícím přirozený i migrační přírůstek) v subregionu jako celku. I zde existují jisté rozdíly mezi obcemi. V již zmiňovaných obcích s vyšším podílem seniorů je patrný záporný celkový přírůstek, což představuje rizikový faktor z hlediska budoucího socioekonomického rozvoje (kol. autorů, 2013).

2 Socioekonomická situace subregionů

V druhé kapitole je provedeno vyhodnocení otázky zaměstnanosti respektive nezaměstnanosti a odvětvového zaměření v subregionu. Použitá statistická data vycházejí z databáze Ekonomické fakulty Technické univerzity v Liberci a výsledků ČSÚ Sčítání lidu z r. 2011.

2.1 České subregiony

Subregion Varnsdorf

Počtem nezaměstnaných se subregion Varnsdorf dlouhodobě řadí k strukturálně postiženým oblastem s nejvyšší mírou nezaměstnanosti. Průměrná míra registrované nezaměstnanosti se ke konci r. 2011 dostala na hodnotu 17,51 % a dlouhodobá míra nezaměstnanosti se pohybuje na úrovni 8,35 %. Nejnižší míra nezaměstnanosti je v Horním Podluží (13,1 %) a ve Varnsdorfu (16,7 %), nejvyšší v Chříbské (25,9 %) a Jiřetíně pod Jedlovou (21 %). Stejná je situace i z hlediska dlouhodobé nezaměstnanosti, kdy opět jsou na tom nejhůře města Chříbská s 11,1 % a Jiřetín pod Jedlovou s 11,8 %.

Největšími zaměstnavateli ve Varnsdorfu jsou strojírenský podnik TOS Varnsdorf, výrobce horizontálních frézovacích a vyvrtávacích strojů a obráběcích center; společnost KWL, s.r.o., zabývající se výrobou elektrického a elektronického zařízení pro motorová vozidla; textilní podnik Velveta a.s., významný výrobce vlasových tkanin; Elite a.s., výrobce pletených a háčkovaných punčochových výrobků; Vitana a.s., jež zde má závod na zpracování a balení koření a kořenících směsí (v současnosti se v něm vyrábí 300 druhů koření pro norský, český a slovenský trh). K dalším významným zaměstnavatelům ve Varnsdorfu patří také ekonomické subjekty působící v oblasti služeb, například nemocnice, vzdělávací zařízení (školy, učiliště), veřejná správa, obchody. Ve městě Varnsdorf se dnes nacházejí tři přechody do Německa – silniční a železniční Varnsdorf-Seifhennersdorf a železniční a pro pěší a cyklisty Varnsdorf-Großschönau, jsou zde 2 železniční nádraží – hlavní, přes které vede peážní železnice z Žitavy do Rybníště, a druhé, tzv. Starý Varnsdorf, které leží na odbočce do Seifhennersdorfu a které bylo v závěru roku 2013 zrekonstruováno a po mnoha desítkách let znovuotevřeno pro osobní dopravu. V závěru roku 2013 byla rovněž zprovozněna nová železniční zastávka Pivovar Kocour, jejímž cílem je podpořit cestovní ruch navázaný na aktivity místního pivovaru.

V Chřibské fungovala do roku 2007 nejstarší nepřetržitě pracující sklárna v Evropě, která byla v provozu od roku 1414, dnes je největším zaměstnavatelem společnost AMANN s. r. o., zabývající se výrobou nití pro průmyslové obory a galanterie. V Horním Podluží působí významná firma LUKRAM s.r.o., zabývající se výrobou elektrických vodičů a kabelů. V Dolním Podluží se nachází provozovna firmy HELIX – Liberec s.r.o., která se jako jediná v České republice zabývá výkupem a následným zpracováním hlemýždě zahradního a zpracovává a konzervuje i jiné měkkýše, koryše a ryby. V Jiřetíně pod Jedlovou působí firma SAMAT, spol. s r.o. zaměřená na výrobu kovových dveří a oken a firma EUROGREEN CZ s.r.o., jejíž náplní jsou činnosti související s úpravou krajiny. V Rybništi je nejvýznamnějším zaměstnavatelem Miloš Koudela, poskytující služby v oblasti přepravy, dopravy a stěhování.

Ani v jednom městě subregionu nehraje žádnou významnější roli zemědělství, stejně jako v celém Šluknovském výběžku. Podmínky pro zemědělství zde nejsou ideální, jedná se o podhorské a horské oblasti. Pokud už by se měla nějaká činnost vyvíjet, tak by měla být orientována na chov masného skotu a ovcí, který by mohl spásat jinak neobhospodařované pastviny. Pro pěstování plodin zde vhodné podmínky nejsou. To ostatně vyplývá i z podílu počtu ekonomických subjektů podnikajících v zemědělské výrobě (3,3 %).

Subregion Frýdlant

V subregionu Frýdlant se průměrná míra registrované nezaměstnanosti ke konci r. 2011 dostala na hodnotu 16,42 % a dlouhodobá míra nezaměstnanosti se pohybuje na úrovni 6,9 %, což i tento region řadí k oblastem s vysokou nezaměstnaností. Nejnižší míra nezaměstnanosti je v Dolní Řasnici (13,8 %), ve Frýdlantě (14,2 %) a v Habarticích (14,1 %), nejvyšší v Horní Řasnici (31,2 %), Černousích (30,1 %) a Bulovce (28,1 %). Stejná je situace i z hlediska dlouhodobé nezaměstnanosti, kdy opět jsou na tom nejhůře města Bulovka s 10,16 %, Černousy (9,77 %) a Habartice (9,2 %).

Největším zaměstnavatelem v subregionu je nemocnice ve Frýdlantě, která je od července 2013 je v rukou holdingu Euroclinicum. Nové vedení ujistilo veřejnost, že nemocnice se rozhodně rušit nebude, naopak se tam některé ordinace vrátí (oční a kožní lékař). K dalším významným zaměstnavatelům patří firma TRW Automotive Aftermarket CZ, zabývající se výrobou hydraulických brzdových systémů či Frýdlantské strojírny – Rasl a syn a.s., jejichž náplní je zpracování plechu, ohraňování a děrování, svařování, povrchové úpravy, přesné obrábění. V Dětrichově působí firma KS Kutílek s.r.o. provozující vnitrostátní i mezinárodní

autodopravu, v Kunraticích firma AGROFANDA, s.r.o., zabývající se rostlinnou a živočišnou výrobou.

V subregionu Frýdlant se nachází několik hraničních přechodů s Polskou republikou. V samotném Frýdlantu je železniční hraniční přechod Frýdlant v Čechách – Zawidów, kterým projíždí mezinárodní nákladní vlaky z a do Polska. Habartice – Zawidów a Kunratice – Bogatynia jsou silniční přechody do Polska pro osobní a nákladní dopravu, nákladní doprava je však pouze pro vozidla evidovaná v České nebo Polské republice do užitečné hmotnosti 3,5 tuny. Využíváno je také několik přechodů pouze pro pěší, cyklisty a lyžaře, např. Višňová – Wigancice Zytawskie, Andělka-Lutogniewice, Černousy/Ves – Zawidów.

2.2 Moravské subregiony

Subregion Kyjov

Subregion Kyjov je svými přírodními a klimatickými podmínkami vhodnou oblastí pro zemědělskou činnost, a to zejména pro pěstování plodin, které z důvodu vyšších teplotních nároků nelze pěstovat jinde v ČR. Přes 60 % rozlohy patří tedy k zemědělsky obdělávané půdě. Hospodářská situace uvedené oblasti je výrazně ovlivněna změnou struktury zemědělských podniků a relativně nízkým zastoupením průmyslových podniků. Podíl průmyslových podniků na celkovém počtu ekonomických subjektů dosahuje subregion Kyjov jen zhruba 31 % a největší podíl na celkovém počtu již zaujímají subjekty v terciárním sektoru, a to cca 59 %. Toto číslo prokazuje na posun, ke kterému dochází v posledních letech ve struktuře ekonomických subjektů od převahy zemědělsky orientovaných k sektoru služeb. Převahu subjektů podnikajících ve službách (nad 60 %) vykazuje centrum subregionu Kyjov (téměř 70 %), Skalka a Ostrovánky. Nechvalín, Skoronice, Vřesovice a Žádovice vykazují vyšší podíl zemědělských subjektů (nad 10 %), v ostatních obcích subregionu se již podíl pohybuje kolem 5 %. Je přitom třeba mít na paměti, že uvedené podíly neberou v úvahu velikostní strukturu subjektů a nevyjadřují podíl zaměstnanosti v daných sektorech. Z hlediska velikosti ekonomických subjektů v dané oblasti tvoří přes 35 % soukromí podnikatelé bez zaměstnanců.

Mírou nezaměstnanosti se uvedený subregion dlouhodobě přibližuje k strukturálně postiženým regionům Moravskoslezského a Ústeckého kraje s nejvyšší mírou

nezaměstnanosti. Průměrná míra registrované nezaměstnanosti se v letech 2010-11 pohybovala kolem 15 % a dlouhodobá míra nezaměstnanosti dosahovala 6,55 %. Je přitom třeba říci, že v rámci subregionu se některé obce překračují mírou registrované nezaměstnanosti hranici 20 % (např. Hýsly 24,47 %, Kelčany 23,08 %, Ostrovánky 23,23 % či Skalka 22,78 %). Naopak nižší míru registrované nezaměstnanosti vykazují Kostelec (11,7 %), Kyjov (13,47 %) či Moravany (13,47 %), viz socioekonomické databáze (2013).

Mezi největší zaměstnavatele subregionu patří Nemocnice Kyjov, dále firmy Vetropack Moravia Glass, a. s. zaměřující se na výrobu obalového skla, v odvětví kovodělného průmyslu a strojírenství je to Šroubárna Kyjov spolu s menšími podniky. Dalšími tradičními odvětvími je výroba stavebnin (KM Beta) a v oblasti potravinářského průmyslu Delta Mlýny Kyjov. Hospodářská struktura je doplňována menšími firmami, jejichž specializaci často spadá do již uvedených odvětví, v rámci nichž spolupracují s velkými a středními podniky. V jednotlivých obcích subregionu patří ke středním firmám z hlediska počtu zaměstnanců (cca 75 zaměstnanců) firmy Ahorn, s.r.o. ve Vlkoši věnující se výrobě lamelových roštů, Pochřibí Ježov zaměřené na rostlinnou výrobu či Dadka Vracov vyrábějící bytový a hotelový textil.

V minulosti představovalo zemědělství největší zdroj pracovních míst v regionu. I když změny po r. 1990 vedly k výraznému poklesu zaměstnanosti v daném sektoru, má zemědělství pro rozvoj regionu stále velký význam. Místním specifíkem je specializace v oblasti vinohradnictví, což je patrné v největším počtu malých zemědělských podniků ve vztahu k celkovému počtu zemědělských podniků. Navíc se tato orientace následně odráží i v rozvoji turistického ruchu, patrného rozšiřováním projektu místních vinařských stezek.

Subregion Blansko

Subregion Blansko vykazuje v porovnání s Kyjovským výraznější podíl subjektů podnikajících ve službách (v průměru za celek 64,87 %) a naopak nižší podíl ekonomických subjektů v zemědělství (necelá 4 %) a průmyslu (28,15 %). Významněji se od průměru vychylují např. obce Rozstání s podílem subjektů v zemědělství 21,67 % či Senetářov s 18,18 % a Lipovec s 15,7 %, naopak převažujícími subjekty v sektoru služeb se vyznačuje samotné centrum subregionu Blansko (71,36 %) či Holštejn (64,86 %). Průmyslové subjekty překračují 40 % pouze v obcích Kuničky (48,98 %), Petrovice (42,31 %) a Ráječko (42,12

%). Z hlediska velikostní struktury podniků v subregionu dosahují malé živnosti bez zaměstnanců srovnatelnou hodnotu s Kyjovem (34,77 %, resp. 35,4 % Kyjov).

Subregion Blanska se vyznačuje mnohem nižší mírou registrované nezaměstnanosti ve výši 8,5 % a dlouhodobou mírou nezaměstnanosti dokonce pouze 2,66 %. Analogicky zde existuje daleko nižší tlak na pracovní místa. Také průměrná zaměstnanost je zde celkově vyšší – podíl zaměstnaných k celkovému počtu obyvatel dosahuje v subregionu 44,56 %, což je o téměř 3 % více než v subregionu Kyjov.

Mezi nejvýznamnější odvětví v subregionu patří tradičně průmysl porcelánu a keramiky, zastoupený jednou z největších firem (zaměstnavatelů) Seeif Ceramic, a.s. v Rájci-Jestřebí (cca 750 zaměstnanců). K největším zaměstnavatelům se dále řadí Nemocnice v Blansku s podobným počtem zaměstnanců. Hospodářská struktura je dále doplněna středními firmami (s počtem zaměstnanců kolem 150) v sektoru zemědělství (např. Zempol, a.s. ve Sloupu), výrobou litinových krbů (firma Bef Home, s.r.o. v Kotvrdovicích).

3 Faktorová analýza

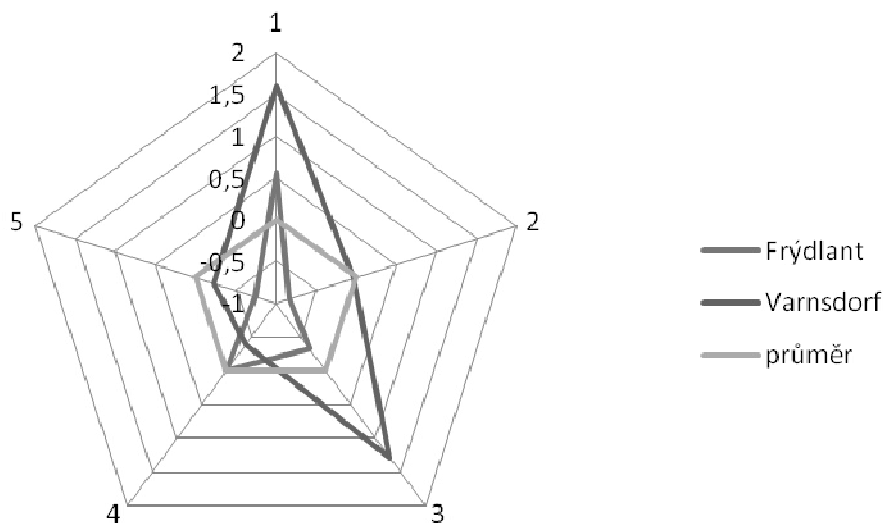
Ke komplexní analýze postavení jednotlivých subregionů byla využita faktorová analýza. Jednotlivé indikátory byly rozděleny do kategorií, které sytí pět základních faktorů. Podle výše faktorového skóre lze pak subregiony České republiky snadno setřídít od nejlépe k nejhůře hodnocenému.

Faktor 1 byl pojmenován „zaměstnanost“ a je sycen zejména ukazateli související s mírou nezaměstnanosti a volnými pracovními místy, nepřímo úměrně se zaměstnaností obyvatelstva a podílem ekonomických subjektů na produktivní populaci. Faktor 2 charakterizuje věkovou strukturu regionu. Faktor 3 nazvaný aktivita nevýrobní povahy je ovlivněn podílem subjektů působících ve službách, hustotou osídlení či nepřímo úměrně podílem subjektů v zemědělství. Kladné hodnoty svědčí o převaze zemědělské činnosti a o rozvoji služeb v subregionu, zatímco záporné o převaze výrobní činnosti. Faktor 4 je nazván obyvatelstvo a je sycen demografickými údaji týkajícími se přírůstku obyvatelstva a mírou rozvodovosti. Poslední faktor 5 souvisí s ekonomickým zatížením obyvatel a počtem osob pracujících na vlastní účet. Tento faktor byl pojmenován ekonomická atraktivita regionu a odráží v zásadě fakt, zda je možné v regionu zajistit patřičný životní standard (bližší charakteristika faktorové analýzy viz Žižka, et al., 2013, kap. 7.3). První tři z uvedených faktorů jsou minimalizačního charakteru, tzn., že čím nižší hodnota faktoru, tím lepší situace v dané oblasti. V paprskovém grafu to znamená, že subregiony s lepšími hodnotami se nacházejí pod nulovou hranicí v zóně záporného skóre, co nejbližže středu grafu. Faktory 4 a 5 jsou naopak charakteru maximalizačního, tzn., že lépe jsou na tom subregiony, které jsou nad nulovou hranicí.

3.1 České subregiony

Z paprskového grafu na obrázku 3 porovnávacího dva severočeské subregiony vyplývá, že subregion **Varnsdorf** je na tom ve srovnání s **Frýdlantem** hůře ve čtyřech z pěti sledovaných faktorů. Oba subregiony vykazují poměrně neutěšený stav ve faktoru F1, kde se mj. Varnsdorf pohybuje mezi regiony s vůbec nejvyšší mírou nezaměstnanosti. Ve faktoru věkové struktury (F2) vykazují oba subregiony poměrně příznivá čísla, problémem je však národnostní a vzdělanostní struktura obyvatel regionu (viz kap. 1.2). Z faktoru F3, jež je ovlivněn podílem subjektů působících ve službách a hustotou osídlení, vychází Varnsdorf jako region s převahou průmyslové činnosti a Frýdlant jako region se zemědělskou činností a

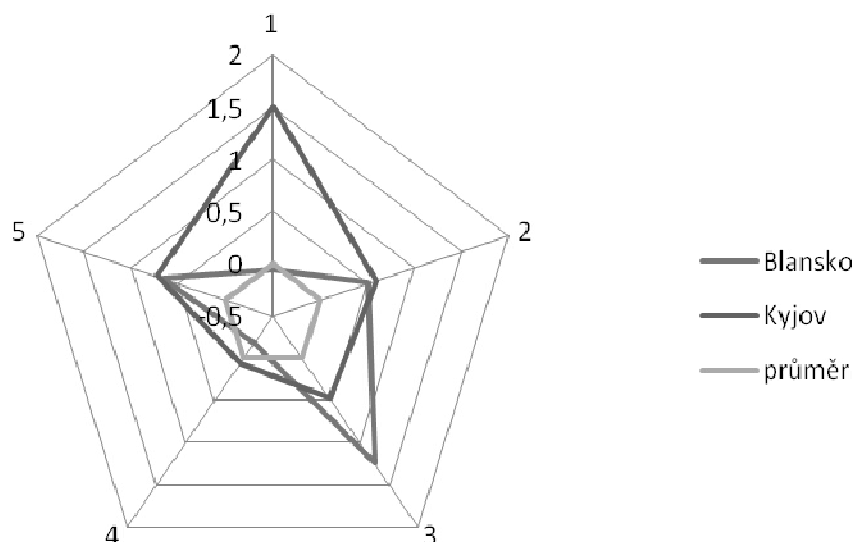
službami. Dobře ani pro jeden subregion nevyznívá faktor F5, ačkoli je to jediný faktor, v němž si Varnsdorf stojí přeci jen o něco lépe než Frýdlant.

Obrázek 3: Rozložení FAKTOROVÉHO SKÓRE socioekonomických faktorů (1 až 5) vybraných českých subregionů
Zdroj: vlastní zpracování

3.2 Moravské subregiony

Z obrázku 4 vyplývá nepříliš dobrá situace subregionu **Kyjov**. Pouze v rámci F5, který lze interpretovat jako výraz toho, jak dobře se lidem v dané oblasti žije, vykazuje Kyjov příznivé hodnoty. Tato informace může působit zajímavě ve světle čistě ekonomických údajů typu míry nezaměstnanosti, která je v regionu nadprůměrně vysoká, což odráží F1. Ani faktory 2 a 3 nesvědčí o příliš pozitivní situaci v subregionu. F2, charakterizující věkovou strukturu obyvatelstva, odráží na Kyjovsku trend stárnutí populace. F3 vypovídá o převaze zemědělských aktivit a o rozvoji terciární sféry Kyjovského subregionu. **Blansko** vychází v porovnání se subregionem Kyjov o něco lépe ve faktorech 1 a 2. Naopak F4, nazvaný obyvatelstvo, vyznívá pozitivněji pro Kyjovský subregion než pro Blansko.

Obrázek 4: Rozložení FAKTOROVÉHO SKÓRE socioekonomických faktorů (1 až 5) vybraných moravských subregionů
Zdroj: vlastní zpracování

Srovnání všech analyzovaných subregionů na základě výsledků plynoucích z paprskových grafů je přehledně shrnuto v následující tabulce 1.

Tabulka 1 Hodnocení subregionů dle faktorů F1 až F5

subregion	F1	F2	F3	F4	F5
Kyjov	--	-	-	+	++
Blansko	+	-	--	-	++
Frýdlant	-	++	+	+	--
Varndorf	--	+	--	--	-

Zdroj: <http://vyzkum.ef.tul.cz>, vlastní zpracování

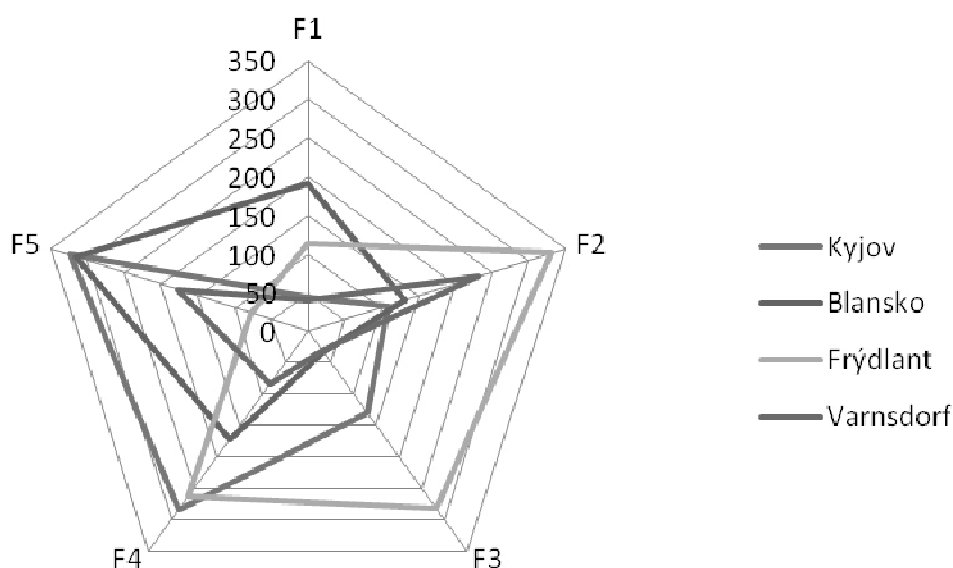
Vysvětlivky:

- ... hodně slabý subregion v daném faktoru
- ... slabý subregion v daném faktoru
- + ... subregion se silnou stránkou daného faktoru
- ++ ... hodně silný subregion v daném faktoru

V komparaci všech čtyř analyzovaných regionů vycházejí moravské subregiony Kyjov a Blansko jako silné v rámci faktoru 5, naopak oba české subregiony vycházejí v daném faktoru jako regiony slabé. České subregiony se jeví naopak pozitivněji než moravské ve faktoru F2. Subregion Frýdlant celkově vyznívá jako subregion s nejlepší pozicí hned ve třech faktorech, (kromě faktoru F2 i ve faktorech F3 a F4), Varndorf pak představuje nejslabší subregion hned ve třech oblastech (F1, F3 a F4). Velmi slabé až slabé byly všechny čtyři zkoumané

regiony ve faktoru F1, kde největším problémem byla nezaměstnanost. Potýká se s ní zejména Varnsdorf, Kyjov a Frýdlant, relativně lépe si stojí Blansko.

Pořadí každého ze sledovaných čtyř subregionů v rámci všech pěti analyzovaných faktorů znázorňuje paprskový graf na obrázku 5. Z důvodu dobrého znázornění v paprskovém grafu platí, že na 1. místě je vždy umístěna nejslabší obec a na 411. místě je v daném faktoru ta nejlepší obec. Znamená to tedy, že 1. místo u minimalizačních faktorů (F1 až F3) zaujímá obec s nejvyšším kladným faktorovým skóre. U maximalizačních faktorů (F4 a F5) je pak na 1. místě (nejslabší obec) obec s nejmenším, tedy záporným faktorovým skóre.

Obrázek 5: Porovnání POŘADÍ vybraných subregionů v socioekonomických faktorech F1 až F5 v rámci ČR
Zdroj: vlastní zpracování

Výsledné pořadí zkoumaných subregionů ČR ve faktorech F1 až F5 v rámci všech vymezených 411 uvádí tabulka 2, nejslabší je na 1. a nejsilnější na posledním 411. místě.

Tab. 2 Výsledné pořadí zkoumaných subregionů (z celkového počtu 411)

pořadí	F1	F2	F3	F4	F5
Kyjov	44	109	130	285	323
Blansko	192	131	33	173	316
Frýdlant	115	330	282	264	78
Varnsdorf	40	231	30	83	178

Zdroj: <http://vyzkum.ef.tul.cz>, vlastní zpracování

4 Návrhy opatření na zvýšení konkurenceschopnosti a eliminaci regionálních disparit

Kapitola poskytuje závěrečné návrhy opatření pro zlepšení zjištěného stavu socioekonomického rozvoje vybraných Českých a Moravských subregionů.

4.1 České subregiony

Vzhledem ke zmíněným problémům s romskou minoritou směřuje první část návrhů do této oblasti:

- Pro řešení situace romské menšiny je nutné zřídít funkce terénních pracovníků na obcích a ukotvit tuto funkci i legislativně. Tito pracovníci na obci by pomáhali řešit problémy především z oblasti bydlení, zaměstnanosti, zadluženosti, nedostatků při výchově dětí, sociálních dávek. V některých lokalitách tito pracovníci působí, obvykle však bývají zřizovány tyto funkce až v momentě, kdy je situace v obcích již hodně vyhrocena a dochází k častým konfliktům mezi majoritou a minoritou
- Pozornost by se měla více soustředit na práci s dětmi, zejména při volnočasových aktivitách dětí.
- Měly by být ve větší míře zřizovány přípravné třídy pro romské předškoláky, kde s pomocí odborných asistentů děti získávají základní hygienické návyky, zdokonalují si český jazyk a zvykají si na pravidelný režim. Problémem u těchto dětí bývá nezralost ke školní docházce, nesoustředěnost, neschopnost respektovat autority. Vliv na to může mít i fakt, že většina romských dětí nenavštěvuje mateřské školky. Důvodem snížené účasti romských dětí předškolního věku v mateřských školách jsou kromě obecně malého počtu volných míst v těchto zařízeních i náklady spojené s docházkou do mateřské školy.
- Je potřeba více realizovat cílenou osvětu a sociální práci s rodiči romských dětí zaměřenou na změnu postoje rodičů ke vzdělávání romských dětí.
- Je nutné investovat do inkluzivního vzdělávání Romů, protože podpora v této oblasti přináší významnou ekonomickou návratnost.
- Intenzivně se zabývat řešením sociálního vyloučení. V důsledku nadprůměrně vysoké míry nezaměstnanosti jak ve Šluknovském, tak Frýdlantském výběžku se tento problém dotýká stále širšího okruhu obyvatelstva, nejen romské komunity.

Další navrhovaná opatření jsou již obecná pro celkovou podporu konkurenceschopnosti v regionu:

- V první řadě by bylo potřebné zlepšit infrastrukturní vybavenost obou regionů, aby toto území bylo zajímavé pro mladé vzdělané lidi. Ne ve všech obcích je např. plynofikace či kanalizace, základní škola či zdravotní zařízení.
- Pro řešení celkově vysoké míry nezaměstnanosti posílit Institut veřejné služby. O veřejné práce bývá mezi příjemci dávek v hmotné nouzi zájem, ale efektivnímu využití tohoto nástroje brání nedostatečné finanční prostředky obcí.
- Větší podpora sociálního podnikání a vytvoření lepších podmínek pro tento druh zaměstnávání.
- Intenzivně se zabývat řešením sociálního vyloučení. V důsledku nadprůměrně vysoké míry nezaměstnanosti ve Šluknovském i Frýdlantském výběžku se tento problém dotýká stále širšího okruhu obyvatelstva, nejen romské komunity.
- Je třeba zlepšit vzdělanostní strukturu místního obyvatelstva formou rekvalifikačních kurzů či celoživotního vzdělávání, posílit počítačovou gramotnost v regionech
- Větší podpora malého a středního podnikání. Rozvoj drobného podnikání může významným způsobem ovlivnit místní trh pracovní síly a zvýšit kupní sílu v daném regionu. S rozvojem podnikání se také dá očekávat zlepšení stavu technické, dopravní a občanské infrastruktury.
- Větší podporu MSP by umožnil vznik a rozvoj poradenských center znalých místních poměrů se službami pro malé a střední podnikatelé. Je potřebné zvýšit informovanost o dotacích, které je možné získat ze státního rozpočtu i z fondů EU.
- Žádoucí je větší spolupráce místních podnikatelských subjektů. Významnou formou integrace pro malé a střední firmy jsou různé typy síťových organizací, možnost zapojení se do existujících klastrů v regionu. V ČR jsou klastrové iniciativy méně rozvinuty a využívány. Ve světě jsou však významným nástrojem regionální politiky, přispívajícím ke zvýšení konkurenceschopnosti těchto regionů.
- Rozvoj ekologických forem zemědělství a nezemědělských aktivit, např. agroturistiky.
- Je potřeba dané regiony lépe propagovat, budovat nová fungující informační centra. Velkou příležitostí v obou subregionech je rozvoj cestovního ruchu. Je zde velká koncentrace přírodních zajímavostí a kulturních památek, nachází se zde poměrně hustá síť cyklostezek pro cykloturistiku a turistických tras pro pěší turistiku.

- Je třeba zlepšit neuspokojivou nabídku ubytovacích a stravovacích zařízení, aby zde turisté trávili větší počet dní a nejen sem vyjížděli na jednodenní výlety.
- Další potřebou subregionů je vybudovat dosud chybějící hygienická zázemí poblíž vytížených turistických stezek a tras.
- Vzhledem k příhraniční poloze podpořit rozvoj jazykových znalostí obyvatel.
- Je žádoucí více se zaměřit na možnosti přeshraniční spolupráce ve všech hlavních oblastech, tj. v oblasti ekonomické, v oblasti technické spolupráce, v oblasti cestovního ruchu, životního prostředí, občanské spolupráce, kulturní, vzdělávací a osvětové a v oblasti plánování regionálního rozvoje.

Je možné konstatovat, že oba české subregiony vykazují nadprůměrnou míru nezaměstnanosti a nepříznivý vývoj pracovních příležitostí. Není divu, že pro obě oblasti je typická stagnace nebo i úbytek počtu obyvatelstva. A to zejména ve skupině lidí s vyšším vzděláním a v ekonomicky aktivním věku, kteří zde nenacházejí perspektivu kvalitního pracovního uplatnění. Je proto třeba více aktivizovat a rozvinout stávající vnitřní rozvojový potenciál těchto příhraničních regionů, podpořit nové aktivity v oblasti turistického ruchu a rozvíjet místní hospodářskou základnu tak, aby podněcovala vznik nových pracovních míst. Jak z předložené studie vyplývá, nelze při jejím vypracovávání postupovat mechanisticky, ale vždy je nutná znalost místního prostředí.

4.2 Moravské subregiony

Z uvedeného rozboru je zřejmé, že rovněž oba analyzované moravské subregiony mají určité podobné rysy:

- výhodná poloha v rámci Jihomoravského kraje,
- rozvojový potenciál pro turistický ruch daný přírodním i kulturním bohatstvím,
- věková struktura,
- síť cyklostezek pro cykloturistiku.

Vedle těchto společných charakteristik existuje i řada specifických silných stránek, jako jsou v případě subregionu Kyjova:

- živé folklórní tradice a specifické kulturní zvyklosti,

- zachovaná kultura drobného vinařství,
- blízkost hranic se Slovenskem a Rakouskem,
- projekt Moravských vinařských stezek,
- bohatý spolkový a komunitní život a aktivní zapojení obyvatel.

V případě subregionu Blansko lze za hlavní specifika považovat:

- přítomnost významných speleologických lokalit a chráněná krajinná oblast,
- vysoká zalesněnost krajiny,
- blízkost největšího moravského města Brna.

V obou subregionech je třeba se zaměřit na podporu silných stránek a jedinečných prvků, které mohou napomoci odlišení se od jiných oblastí a naopak potlačení či vyřešení problémů, které mohou způsobovat dlouhodobé překážky rozvoje. Je třeba říci, že tuto strategii si již většina aktérů místních rozvoje postupně osvojuje, což se odráží i v realizovaných či navrhovaných opatřeních (viz např. MAS Kyjovské Slovácko v pohybu, Strategický plán Leader). (MAS, 2007)

V souladu se strategickými plány jednotlivých mikroregionů spadajících do analyzovaného subregionu, lze pro podporu konkurenceschopnosti Kyjovského subregionu zdůraznit opatření zejména v následujících oblastech:

- podpora projektů zaměřených na dobudování turistické infrastruktury (zejména chybějící v rámci vinařských uliček), rozšíření nabídky ubytovacích a stravovacích kapacit,
- vybudování nových vzdělávacích a volnočasových kapacit pro děti a mládež s cílem zabránit odlivu mladých do měst a ven z regionu,
- podpora vinařů v oblasti marketingu (organizace seminářů, školení v daném oboru),
- projekty zaměřené na nové využití opuštěných zemědělských objektů,
- podpora místních řemesel (šití krojů, příprava místních specialit, atd.) s vazbou na vzdělávací a volnočasové aktivity,
- identifikace nedostatečně využitých kulturních a přírodních památek, jejich revitalizace a začlenění do informačních turistických materiálů,
- vzhledem k příhraniční poloze subregionu podpora jazykového vzdělávání obyvatel,
- celoživotní vzdělávání v podnikatelských oborech,

- vytvoření systému regionálního marketingu lokálních produktů a služeb,
- podpora rozvoje sociálních služeb v kontextu zvyšujícího se průměrného věku obyvatelstva.

V případě subregionu Blanska je vhodné věnovat pozornost zejména následujícím oblastem:

- rozšíření kapacit pro rozvoj turistického ruchu nejenom v nejvíce frekventovaných oblastech Moravského krasu,
- napojení místních cyklotras na celostátní síť cykloturistických tras,
- identifikaci lokálních specifik, které by mohly být potenciálně zajímavé pro turisty a jejich marketing (zapojení do informačních materiálů etc.),
- podpoře programů celoživotního vzdělávání,
- přizpůsobení struktury ubytovacích a stravovacích kapacit převažujícímu typu turistiky (levnější samoobslužné zařízení, zařízení pro krátkodobější pobyty, zařízení nabízející krajové speciality), zároveň je třeba
- vytvoření dostatečné nabídky turistických atrakcí, které by udržely turisty v regionu déle než jeden den,
- tvorbě systému regionálního marketingu lokálních produktů a služeb,
- podpoře jazykového vzdělávání obyvatel.

V obou moravských subregionech je třeba se zaměřit na diverzifikaci hospodářské základny (právě např. cestou podpory drobného podnikání regionálního charakteru, rozvoje objektů poskytujících sociální služby či volnočasové aktivity pro mladé) s cílem snížit relativně vysokou míru nezaměstnanosti, zejména v subregionu Kyjov.

Závěr

Na základě vyhodnocení analýz popsanych v první až třetí kapitole předkládají autorky ve čtvrté kapitole možné návrhy opatření pro zvýšení konkurenceschopnosti a eliminaci regionálních disparit řešených obcí v širším kontextu. Je evidentní, že aby se obec jako základní územní celek vymezený hranicí obce mohla rozvíjet, potřebuje mít vhodné prostředí, potřebuje mít možnost na něčem stavět, o někoho a o něco se opřít. Tímto základním kamenem může být centrum subregionu. V řadě případů lze empiricky dokázat, že pokud se posílí centrum subregionu, dojde ke zlepšení socioekonomické situace v celém spádovém území, to znamená i v periferních obcích. Základy včetně podnikatelských tradic a odvětvové základny jsou dány historickým vývojem, zde je potřeba stavět na silných stránkách a mít snahu slabé stránky konfrontovat s možnými příležitostmi, ale i hrozbami. Při vymezení subregionu, které není apriori postaveno na administrativním vymezení, ale účelovém, je možné najít oporu v centru subregionu. Funguje-li to, je toto partnerství oboustranně výhodné a efektivní. Spádující obce zda nacházejí přístup k základnímu občanskému zázemí a v centru subregionu se rozšiřuje prostor pro aktivity ekonomických subjektů. Zásadní pozornost by měla být věnována rozvoji podmínek pro podnikání a podpoře podnikatelského prostředí na úrovni **center mikroregionálního významu**, kde se nacházejí významné podnikatelské subjekty vytvářející zdroje pracovních příležitostí pro celý subregion. Rovněž je nutné podporovat infrastrukturu, dopravní dostupnost a obslužnost mezi vymezenými centry a obcemi v příslušném spádovém území. V důsledku toho se zkracuje čas dojížděky, zvyšuje se mobilita obyvatelstva s potenciálem růstu zaměstnanosti. Nelze ovšem zapomenout ani na sociální faktory a mentalitu pracovní síly, která se jeví jako významný faktor právě v českých subregionech popsanych v této studii. Nízká vzdělanost obyvatelstva v kombinaci s relativně štědrým sociálním systémem vytvářejí brzdu pro dynamičtější rozvoj těchto subregionů. V podpoře vzdělanosti sehrávají důležitou úlohu právě **centra subregionů**, která zajišťují primární vzdělávání. **Centra regionálního významu** poté garantují služby sekundárního vzdělávání, kde se jeví jako nezbytné sladit nabídku studijních a učňovských oborů s poptávkou podnikatelských subjektů. Nositeli inovací jsou poté **velmi významná regionální centra** zajišťující terciární vzdělávání.

Centra všech čtyř zkoumaných subregionů Blansko, Frýdlant, Varnsdorf a Vyškov jsou typem obce regionálního významu, dle metodiky (Žižka, et al., 2013). Tzn., že kromě toho, že jsou významnou spádovou obcí, mají více jak 1000 obyvatel, zajišťují svému okolí občanskou

vybavenost, mají v nich sídla významní zaměstnavatelé, střední školy a učiliště. Dle spádovosti lze dále konstatovat, že kromě subregionu Varnsdorf vykazují ostatní tři subregiony dle spádovosti občanů monocentrickou sídelní strukturu. Občané Blanska a Kyjova spádují do Brna, ze subregionu Frýdlantska do Liberce. Občané subregionu Varnsdorf spádují v prvním proudu do Rumburku, v dalším téměř srovnatelně do Prahy a Liberce. Jedná se o tzv. polycentrickou sídelní strukturu.

Vymezení typu subregionu je zpracováno v mapě „Subregiony České republiky a typologie center v roce 2013“. Další informace o výstupech projektu je možné získat na webovém portálu: <http://vyzkum.ef.tul.cz/td/>.

Literatura:

ANONYM (2010a). Začleňování Romů: Ekonomická výzva pro Evropu. Ekonomická studie Světové banky. Duben 2010.

ANONYM (2010b). Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2010. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romske-mensiny-v-ceske-republice-za-rok-2010-88326/>

ANONYM (2003). Blansko, Strategický plán rozvoje města. 2003 [online]. [Vid. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.blansko.cz/soubory/dokumenty/dulezite/strategicky-plan-2004-2013.pdf>.

ANONYM (2007). Sociální vyloučení: dobrá praxe a řešení. Společně k bezpečí o.s. Pro odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR. Praha 2009.

ANONYM (2008). Ekonomické aspekty existence sociálně vyloučených komunit. Deloitte BPO G I a.s. 2008.

ANONYM (2011). Události ve Šluknovském výběžku [online]. Ministerstvo vnitra ČR, 2011, [vid. 2013-10-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/udalosti-ve-sluknovskem-vybezku-k-pdf.aspx>

- ČSÚ (2013a). Databáze Sčítání lidu, domů a bytů 2011 [online]. [Vid. 2013-11-11]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home>.
- ČSÚ (2013b). Krajská správa ČSÚ v Brně [online]. [Vid. 2013-11-11]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xb/redakce.nsf/i/kraj_okresy.
- GABAL, I. et al. (2006). *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. GAC, rubrika „Výstupy ke stažení“ Gabal Analysis and Consulting 2006. [Vid. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.gac.cz>.
- GABAL, I., P. VÍŠEK, et al. (2010). *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení* [online]. Praha, 2010, [vid. 2013-11-11]. Dostupný z: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucení.pdf.
- KOL. AUTORŮ (2013). *Socioekonomické databáze* [online]. [Vid. 2013-10-11]. Dostupné z: <http://vyzkum.ef.tul.cz/td/index.php?content=mestaobce>.
- MAS (2007). *Kyjevské Slovácko v pohybu. Strategický plán Leader, 2007* [online]. [Vid. 2013-14-10]. Dostupné z: www.kyjevskie-slovacko.com/doc/368/element/8549/download.
- Ministerstvo spravedlnosti ČR. Obchodní rejstřík a Sběrka listin* [online]. [Vid. 2013-05-11]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/>.
- ŽIŽKA, M. et al. 2013. *Hospodářský rozvoj regionů: Vymezení funkčních regionů, významné socioekonomické faktory, regionální odolnost a inovační intenzita*. 1. vyd. Praha: Kamil Mařík – Professional Publishing, 2013. ISBN 978-80-7431-131-4.
- ŽIŽKA, M., P. RYDVALOVÁ, Z. HUBÍNKÁ, J. ŠMÍDA. (2013). *Metodika hodnocení disparit na úrovni subregionů*. Udělena certifikace na MMR dne 13. 12. 2013, reg. č. 002/2013.

Příloha: Romská menšina na Šluknovsku a Frýdlantsku

Problémy s romskou menšinou na Šluknovsku a Frýdlantsku mají původ zejména v 90. letech, kdy podstatná část Romů ztratila práci. Do roku 1989 přitom naprostá většina z nich pracovala, zaměstnání všem občanům bez rozdílu zajišťoval socialistický stát. Nemít práci bylo tehdy kvalifikováno jako trestný čin příživnictví. Během první poloviny 90. let 20. století však drtivá většina romských obyvatel o zaměstnání postupně přišla. Stalo se tak v důsledku ekonomické transformace, v jejímž rámci docházelo ke snižování stavů zaměstnanců v řadě průmyslových odvětví. Úbytek pracovních příležitostí byl nejvyšší v segmentu pro nekvalifikované a málo kvalifikované pracovní síly. A protože požadavky na růst kvalifikace i nyní stále rostou, snižuje se šance obvykle málo kvalifikované romské menšiny na znovu začlenění do trhu práce. Nezávisle na celkové míře nezaměstnanosti v regionu byla u romského obyvatelstva zaznamenána míra nezaměstnanosti mezi 90 – 95 %. Velice často se jedná o dlouhodobou nebo opakovanou nezaměstnanost, a typická je situace, kdy jsou bez zaměstnání oba partneři.

I pokud už romští občané pracují, uplatňují se především na sekundárním trhu práce, tj. na dotovaném trhu práce. Jedná se až o 80 % umístěných romských uchazečů. (Anonym, 2010, b). To nelze považovat za pozitivní trend. Vykonávají především sezónní a příležitostné práce, jež se zakládají na nechráněných pracovněprávních vztazích. Tato forma práce se pojí s nízkými výdělků a neustálým rizikem ztráty pracovního místa. Zaměstnanecké poměry na dobu neurčitou představují naprosté výjimky. Dlouhodobě nezaměstnaní si postupně utvářejí alternativní životní strategie, pomocí kterých zajišťují svoji obživu. Jedná se zejména o vytvoření faktické závislosti na sociálních dávkách, zadlužování, práci „na černo“ a jiné neformální ekonomické aktivity. Tyto strategie a s nimi spojené hodnoty, jako podceňování významu vzdělání a práce za mzdu či orientace na přítomnost, jsou v tomto prostředí postupně upevňovány a mezigeneračně reprodukovány. Právě v pohraničí dochází často ke vzniku sociálně vyloučených lokalit, jejichž obyvatelé v produktivním věku jsou více než z 65 % příjemci sociálních dávek. Zhruba 75 % příjemců těchto dávek je neaktivních nebo nezaměstnaných, dalších 11 % příjemců má jen příležitostná zaměstnání. (GABAL, 2006)

Tato situace vede k vysokým ekonomickým a fiskálním nákladům. Ekonomické náklady vznikají z důvodu nízké úrovně zaměstnanosti a nízkých výdělků pracujících Romů. Fiskální náklady vznikají proto, že nízká zaměstnanost a nízké výdělků vedou k podstatně nižším daňovým příjmům a vyšším čistým výdajům na sociální zabezpečení. Problémy způsobené

ekonomickými a fiskálními náklady exkluze Romů jsou obzvláště akutní ve světle klesající a rychle stárnoucí populace. V období od roku 2000 do roku 2025 se očekává, že počet obyvatel klesne. Tyto faktory zvyšují požadavky na snižující se populaci v produktivním věku (15 – 64 let), která musí nést vyšší fiskální břímě s rostoucími výdaji např. na důchody a zdravotní péči. Podíl romské populace v produktivním věku se bude naopak zvyšovat s ohledem na relativně mladší věkový profil romské komunity. Větší zapojení Romů do trhu práce je tak ekonomickou nutností. (GABAL, 2006)

Podle studie Deloitte finanční prostředky vynakládané vládou ČR na integraci sociálně vyloučených obyvatel v roce 2006 nepřesáhly 0,000096 % státního rozpočtu a obdobné to bylo i v následujících letech. Z perspektivy toho, že jsou tyto prostředky určeny na snižování počtu osob pobírajících dávky sociální podpory, je jejich celková výše nízká. Podle stejné studie je problémem také zacílenost výdajů a absence lokálních komplexních a dlouhodobých strategií na řešení romské problematiky. (ANONYM, 2008)

Od začátku 90. let v této komunitě vyrostla generace, která neví, co je to žít se legální prací. Část dospělé populace je závislá na drogách a alkoholu, hodně lidí investuje peníze do herních automatů, roste počet krádeží a přepadení, rozšířená je prostituce. Problémy jsou i s dětmi, menší kradou, starší se chovají agresivně a vyvolávají potyčky, perou se, jsou hlučné. Dá se říci, že toto je skutečný a dlouhodobý problém – děti, které nikdy nepoznaly jiný život a kriminalita je pro ně jeho běžnou součástí. Většina rodin žije pouze ze sociálních dávek, mnohdy na hranici životního minima. Spousta z nich je předlužená a soustředěna v sociálně vyloučených enklávách, v nichž bují lichva. V okolí ubytoven s větší koncentrací romských občanů panuje často velký hluk, nepořádek a špína. (Gabal, 2010)

Jak již bylo zmíněno výše, dle odhadů expertů je nezaměstnanost mezi Romy v pohraničí mezi 90 až 95 %. Jsou to většinou lidé bez kvalifikace, kteří mají buď základní, nebo žádné vzdělání. V dokumentu Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení se uvádí, že Romové tvoří většinu z těch, kteří nastoupí na úřad práce ihned po absolvování základní školy. Oba výběžky byly výrazně poznamenány strukturálními změnami, jejichž důsledkem je celkově vyšší nezaměstnanost, než je průměr ČR. To vytváří vyšší konkurenci na trhu práce, kde skupiny s nižší zaměstnatelností, mezi něž Romové patří, častěji neuspějí. Většina z nich je tak zaměstnávána prostřednictvím veřejně prospěšných prací a veřejné služby. Vzhledem k tomu, že oba tyto způsoby zaměstnávání jsou jen na dobu určitou, na několik měsíců, nemají tito lidé žádnou perspektivu déletrvající práce a příjmu. Jejich motivace pracovat je tak

minimální. I z těchto důvodů se naučili využívat systém sociálních dávek v kombinaci s alternativními, často nezákonnými zdroji obživy ve svůj prospěch. Nejčastější nezákonnou formou obživy sociálně slabých osob jsou krádeže, loupeže, vloupání a další majetkové trestné činy, zejména krádeže kovů. Gabal uvádí, že již v roce 2009 v míře krádeží vloupáním Šluknovsko převyšuje ostatní města v Ústeckém kraji téměř dvojnásobně, a dle četnosti krádeží je srovnává s Mostem či Chebem. Velmi výrazným prvkem kriminality na Šluknovsku je drogová trestná činnost. Rumburské K-centrum pro drogově závislé eviduje k roku 2010 cca 280 uživatelů drog z celého Šluknovského výběžku, přičemž v roce 2007 jich bylo jen 78. Podle ředitele K-centra se situace na Šluknovsku i nadále viditelně zhoršuje. Evidují tam nejen zvýšení počtu drogově závislých, ale hlavně mládnutí klientely. Zatímco ještě před třemi roky byla většina klientů starší 25 let, dnes pracují se šestnácti – sedmnáctiletými studenty. (Gabal, 2010)